

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Fredrik Banke

Svea hovrätts bristande hantering av det konventionsrättsliga besittningsskyddet i artikel 8 EKMR

En problematisering i förhållande till artikel 6(1) EKMR

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Marja-Liisa Öberg

Termin: HT 2021

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Metod, material och perspektiv	6
1.5 Forskningsläge	8
1.6 Disposition	8
2 HYRESRÄTTSLIGA ASPEKTER	9
2.1 Hyreslagen och det direkta besittningsskyddet	9
2.1.1 Instansordningen i hyresmål	10
2.1.2 Skälighetsbedömningen enligt 46 § 1 st. 2 p. HL	11
2.1.2.1 Praxis kopplad till skälighetsbedömningen i 46 § 1 st. 2 p. HL	12
3 HOVRÄTTENS PRAXIS OCH ARTIKEL 8	14
3.1 Inledning	14
3.2 Övergripande om EKMR och artikel 8	14
3.2.1 EKMR som konvention och dess ställning i svensk lag	14
3.2.2 Artikel 8	15
3.3 Tillåtlighetsprövningen enligt artikel 8	16
3.3.1 Finns det en rätt som omfattas av artikel 8?	17
3.3.2 Inskränkning av en rättighet som faller under artikel 8?	18
3.3.3 Har inskränkningen skett med stöd av lag?	18
3.3.4 Eftersträvar inskränkningen tillgodoseendet av ett legitimt ändamål?	18
3.3.5 Var inskränkningen nödvändig i ett demokratiskt samhälle?	19
3.4 Slutsats vad gäller hovrättens tillämpning av artikel 8	21
4 HOVRÄTTENS PRAXIS OCH ARTIKEL 6(1)	23
4.1 Inledning	23
4.2 Tillämpningsområde	23

4.3	Artikel 6(1) i konkurrens med artikel 8	25
4.4	Relevanta processuella krav som artikel 6(1) innebär	26
4.4.1	En allmän utgångspunkt	26
4.4.2	Ett motiverat slutligt avgörande	26
4.4.3	Ett slutligt avgörande får inte framstå som godtyckligt	28
5	SLUTSATS OCH AVSLUTANDE REFLEKTION	30
5.1	Slutsats	30
5.2	Avslutande reflektion	30
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	32
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	34

Summary

In RH 2014:45, the Svea Court of Appeal examined for the first time how residential tenants' invocation of the right to respect for their home according to Article 8 ECHR should be assessed as an argument against the termination of a tenancy agreement. The Svea Court of Appeal stated that a tenant who rents his or her home has a limited right to the home and thereafter based the judgement solely on an assessment of reasonableness as stated in the Swedish Tenancy Act. All subsequent cases brought before the Svea Court of Appeal have followed this precedent and no tenants have hitherto succeeded in obtaining an extension of the tenancy agreement by invoking Article 8. In other words, the judgement of the Svea Court of Appeal derived from the assessment of reasonableness as stated in the Swedish Tenancy Act has so far never been changed due to Article 8.

The precedent established through RH 2014:45 has been criticized for not assessing the admissibility of the interference on the right to respect for the home. The situation of the tenants is not assessed based on how the European Court of Human Rights has interpreted Article 8. The assessment of reasonableness as stated in the Swedish Tenancy Act might differ from the assessment of admissibility required by Article 8 as to which factors are given importance. In practice, the tenants do not get their case tried in the light of Article 8.

The present essay examines whether the precedent of the Svea Court of Appeal is compatible with the right to a fair trial under Article 6(1) ECHR. The conclusion is that there is reason to believe that this is not the case because the final judgements are not sufficiently reasoned and that they, in relation to Article 8, can be regarded as arbitrary. However, there is a possibility that the European Court of Human Rights would assess the whole situation solely based on Article 8 and thus disregard an invocation of Article 6(1) if the case had been assessed in practice.

Sammanfattning

I RH 2014:45 prövade Svea hovrätt för första gången frågan om hur bostadshyresgästers åberopande av rätten till respekt för hemmet enligt artikel 8 EKMR ska hanteras som grund mot uppsägning av ett hyresavtal. Hovrätten konstaterade att en hyresgäst som hyr sin bostad har en mer begränsad rätt till hemmet och föll sedan tillbaka på hyreslagens skälighetsbedömning. Den praxis som etablerades genom RH 2014:45 har följts i samtliga efterföljande fall som hovrätten har tagit upp till prövning och inga hyresgäster har hittills lyckats få till stånd en förlängning av hyresavtalet genom att åberopa artikel 8. Med andra ord har hovrättens beslut baserat på hyreslagens skälighetsbedömning hittills aldrig ändrats på grund av artikel 8.

Denna praxis har kritiserats för att det i bedömningen inte görs en tillåtlighetsprövning av inskränkningen i rätten till respekt för hemmet. Det görs alltså ingen prövning av hyresgästernas situation utifrån Europadomstolens praxis avseende artikel 8. Hyreslagens skälighetsbedömning och tillåtlighetsprövningen i förhållande till artikel 8 kan skilja sig åt vad gäller vilka faktorer som tillmäts betydelse. I praktiken får hyresgästerna inte fallet bedömt i ljuset av artikel 8.

Föreliggande uppsats undersöker huruvida hovrättens nuvarande praxis är förenlig med rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6(1) EKMR. Slutsatsen är att det finns skäl att anta att så inte är fallet på grund av att domskälen inte är tillräckligt motiverade och att besluten i förhållande till artikel 8 kan anses vara godtyckliga. Det finns emellertid en möjlighet att Europadomstolen i praktiken hade bedömt hela förfarandet utifrån artikel 8 och således bortsett från ett åberopande av artikel 6(1) om fallet hade prövats i praktiken.

Förkortningar

EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
Europadomstolen	Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna
HD	Högsta domstolen
HL	Hyreslagen
Hyreslagen	12 kap. Jordabalk
JB	Jordabalk (1970:994)
Prop.	Proposition
RF	Regeringsform (1974:152)
RH	Rättsfall från hovrätterna
SOU	Statens offentliga utredningar
SvjT	Svensk Juristtidning
ÖH	Svea hovrätts, avdelning 16 respektive 2, beslut i överklagade hyresnämndsärenden

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Svea hovrätt, som utgör sista instans i tvister avseende förlängning av hyresavtal,¹ prövade i RH 2014:45 för första gången frågan om hur artikel 8 EKMR ska hanteras när bostadshyresgäster åberopar artikeln som grund mot uppsägning vid en förlängningstvist. I domskälen etablerade hovrätten en praxis som sedan dess har tillämpats av domstolen i samtliga efterföljande fall.²

Hovrättens praxis består av en hänvisning till Danelius bok *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis* där vederbörande skriver att den som inte äger utan hyr eller arrenderar sin bostad har en mer begränsad rätt till denna och kan bli tvungen att flytta när kontraktet löper ut eller förverkas utan att detta strider mot artikel 8 EKMR.³ Därefter övergår prövningen till hyreslagens skälighetsbedömning. I RH 2014:45 och samtliga efterföljande fall konstaterar hovrätten att hyresavtalet skäligen inte ska förlängas och att det finns tillräckligt starka skäl för ett upphörande även med beaktande av hyresgästernas rätt till respekt för sitt hem.

Av domskälen framgår inte om hovrätten har gjort en självständig och adekvat prövning av åtgärdens konventionsförenlighet. Förfarandet har kritiserats för avsaknaden av en sådan prövning, då den som riskerar att förlora sitt hem och åberopar artikel 8 EKMR principiellt har rätt till en sådan utifrån de principer och överväganden som återfinns i artikel 8 EKMR.

¹ Se *avsnitt 2.1.1*.

² Se RH 2016:71; RH 2021:1; Svea hovrätts beslut 2014-11-05 i mål ÖH 9194-14; 2014-11-21 i de förenade målen ÖH 936-14, ÖH 1589-14 och ÖH 1592-14; 2015-12-1 i mål nr ÖH 7189-15; 2015-12-07 i mål nr ÖH 4843-15; 2017-03-30 i mål nr ÖH 1542-17; 2017-11-07 i mål nr ÖH 7147-17; 2020-05-19 i mål nr ÖH 1324-20; 2020-07-01 i mål nr ÖH 10085-19; 2020-07-03 i mål nr ÖH 4779-20; 2020-07-24 i mål nr ÖH 699-20; 2020-10-16 i mål nr ÖH 8076-20; 2020-10-16 i mål nr ÖH 7961-20; 2020-10-19 i mål nr ÖH 6897-20; 2020-11-09 i mål nr ÖH 6087-20; 2020-12-23 i mål nr ÖH 10575-20; 2021-02-08 i mål nr ÖH 4467-20; 2021-06-17 i mål nr ÖH 2581-21; 2021-09-23 i mål nr ÖH 8370-21.

³ Danelius (2015) s. 427.

Hovrättens beslut grundar sig emellertid huvudsakligen på de skälighetsavväganden som återfinns inom den svenska hyresrätten, och skillnader kan föreligga vad gäller vilka faktorer som tillmäts betydelse. Det kan således råda en diskrepans mellan tillåtlighetsprövningen som det konventionsrättsliga besittningsskyddet genom artikel 8 EKMR fordrar och hyreslagens skälighetsprövning.⁴

Hovrätten har alltså skapat en praxis som inte beaktar det konventionsrättsliga besittningsskyddet genom artikel 8 EKMR i den mån som fordras. En följdfråga är om denna bristande hantering av det konventionsrättsliga besittningsskyddet är förenlig med rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6(1) EKMR.⁵

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att undersöka om hovrättens rådande praxis för situationer då bostadshyresgäster åberopar artikel 8 som grund mot uppsägning av ett hyresavtal är förenlig med artikel 6(1).

För att uppnå syftet kommer följande huvudfrågeställning att besvaras:

- Hur förhåller sig den praxis som Svea hovrätt etablerade genom RH 2014:45 till rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6(1)?

Även om det kan betraktas utgöra en del av bakgrunden till uppsatsen så är det relevant för huvudfrågeställningen att beskriva hur hovrättens tillämpning av artikel 8 förhåller sig till Europadomstolens praxis. Således kommer följande delfråga att besvaras:

- Är hovrättens tillämpning av artikel 8 som grund mot uppsägning av ett hyresavtal förenlig med Europadomstolens praxis?

⁴ Baheru (2018) s. 90.

⁵ Fortsättningsvis vid hänvisningar till artikel 8 och 6(1) åsyftas EKMR.

1.3 Avgränsningar

För att förstå grundproblemet som uppsatsen baseras på krävs det en grundläggande förståelse för hyresgästers direkta besittningsskydd och när detta ska upphöra. Centralt för förståelsen är skälighetsbedömningen som görs enligt hyreslagen. Dessa aspekter kommer att behandlas, medan andra hyresrättsliga aspekter inte behandlas.

Vad gäller artikel 8 kommer skyddet för hemmet att beröras samt de processuella krav som ställs vid prövning av en åtgärds tillåtlighet. Övriga aspekter av artikeln är inte nödvändiga för uppsatsens syfte.

Eftersom uppsatsen avser civila rättigheter kommer endast artikel 6(1) att behandlas, då artikel 6(2) – 6(3) avser rättigheter för en person som har blivit anklagad för brott. Artikel 6(1) innehåller flera processuella krav och en avgränsning har gjorts utifrån den upplevda problematiken som domskälen i RH 2014:45 innebär.

Uppsatsen kommer, på grund av dess begränsade omfång, inte att behandla hovrättens praxis förenlighet med artikel 13 EKMR. Även om denna artikel skulle kunna vara relevant att undersöka så stadgar artikel 6 mer långtgående garantier än artikel 13 och utgör dessutom *lex specialis* när det gäller rätten till domstolsprövning. En ytterligare prövning enligt artikel 13 görs därmed inte av Europadomstolen.⁶ Det är alltså tillräckligt att undersöka huruvida artikel 6(1) har respekterats.

1.4 Metod, material och perspektiv

För att besvara uppsatsens huvudfrågeställning krävs det att innebörden av artikel 6(1) utrönas. Det är således naturligt att utgå från den rättsdogmatiska metoden. Det råder ingen konsensus beträffande hur metoden ska tolkas,⁷ men nedan förklaras hur metoden tolkas inom ramen för uppsatsen.

⁶ Danelius (2015) s. 543 f.

⁷ Se Kleineman (2018) s. 24 f.

Metoden går ut på att söka svar på juridiska problem i de allmänt accepterade rättskällorna, d.v.s. lagstiftning, praxis, förarbeten och doktrin.⁸ För uppsatsens vidkommande blir det främst relevant att studera Europadomstolens praxis och doktrin. Detta eftersom bestämmelserna i EKMR är formulerade på ett sätt som inte ger någon vidare ledning avseende deras egentliga innebörd. Rättskällorna vad gäller EKMR tolkas och tillämpas i förhållande till hovrättens praxis.⁹ Den juridiska argumentationen har här satts i metodens centrum och en fri sådan tillämpas för att kunna resonera kring olika rättskällors relevans i förhållande till uppsatssyftet.¹⁰

Materialet består främst av domar från Europadomstolen. Domarna har använts för att utröna innehållet och kriterierna som följer av konventionstexten i artikel 6(1) och artikel 8. Redogörelsen för hur hovrättens praxis förhåller sig till artikel 8 har till stor del baserats på en artikel av Baheru¹¹, som är den enda som uppmärksammat problematiken. För att mer övergripande beskriva artikel 6(1) har främst Danelius¹² bok *Mänskliga rättigheter i Europeisk praxis* använts.¹³

Uppsatsen utgår från ett europarättsligt perspektiv; en analys görs av hovrättens praxis förenlighet med de krav som ställs på det svenska domstolssystemet utifrån europarätten. Granskningen görs alltså uteslutande utifrån europarättsliga instrument. Som ett andra perspektiv tillämpas ett kritiskt förhållningssätt då avhandlingen utgörs av en kritisk granskning av hovrättens praxis samt huruvida denna lever upp till de krav som följer av artikel 6(1). En kritisk granskning görs löpande genom hela uppsatsen, även vad gäller innebörden och omfattningen av artikel 6(1).¹⁴ Uppsatsen går alltså utöver att deskriptivt beskriva rättskällorna på så sätt att relevansen och

⁸ Ibid. s. 21.

⁹ För en redogörelse av EKMR:s ställning i svensk lag hänvisas till *avsnitt 3.2.1*.

¹⁰ Se Kleineman (2018) s. 27 f.; Jfr Kjellgren och Holm (2007) s. 45.

¹¹ Jur. dr i civilrätt.

¹² Tidigare justitieråd och ledamot i HD samt ledamot av Europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna.

¹³ Boken är så vedertagen att hovrätten själv refererar till den rakt av.

¹⁴ Jfr Kjellgren och Holm (2007) s. 44 f.

innebörden av desamma aktivt samt löpande kritiskt granskas i förhållande till hovrättens praxis.

1.5 Forskningsläge

Det finns en del skrivet om svenska domstolars hantering av Europakonventionen.¹⁵ Den ökade medvetenheten på hyresgästsidan om att åberopa artikel 8 som en grund mot uppsägning har inte fått någon stor uppmärksamhet i den nationella rättsvetenskapliga forskningen.¹⁶ Artikel 8:s tillämplighet på hyresrättsliga förhållanden har endast ingående undersökts av Baheru¹⁷, och ingen har ännu undersökt hur hovrättens tillämpning av artikel 8 förhåller sig till artikel 6(1).

1.6 Disposition

I *avsnitt 2* behandlas vissa hyresrättsliga aspekter i den mån det är nödvändigt för att förstå de hyresrättsliga tvister som hovrättens praxis avser.

Avsnitt 3 redogör för artikel 8 och hur hovrättens tillämpning av artikel 8 förhåller sig till Europadomstolens praxis.

I *avsnitt 4* görs en bedömning av hur hovrättens praxis förhåller sig till artikel 6(1).

Avsnitt 5 redogör för svaret på uppsatsens huvudfrågeställning och innehåller en avslutande reflektion.

¹⁵ Se Victor (2013).

¹⁶ Baheru (2018) s. 68.

¹⁷ Ibid. (2018).

2 Hyresrättsliga aspekter

2.1 Hyreslagen och det direkta besittningsskyddet

Hyreslagen är en beteckning för 12 kap. jordabalken (1970:994), som reglerar bostadshyresavtal. Hyreslagen utgår från att hyresgäster utgör konsumenter i förhållande till hyresvärdarna som har mer kapitalstarka intressen.¹⁸ Således är hyreslagen en social skyddslagstiftning¹⁹ och reglerna som däri stadgas är enligt 1 § 5 st. HL tvingande till hyresgästens förmån om inte annat anges. En avtalsklausul som står i strid med en tvingande lagregel hindrar alltså inte hyresgästen från att åberopa skyddet som lagregeln stadgar.

Hyresavtal kan enligt 3 § 1–2 st. HL gälla för obestämd eller bestämd tid. För att ett hyresavtal som gäller för obestämd tid ska upphöra att gälla måste det enligt 3 § 1 st. HL sägas upp. Hyresavtal som gäller för bestämd tid upphör att gälla vid hyrestidens utgång om inte annat har avtalats. Har hyresförhållandet varat mer än nio månader i följd krävs det enligt 3 § 2 st. HL att avtalet sägs upp för att upphöra att gälla. En uppsägning från hyresvärden ska enligt 8 § 1 st. HL vara skriftlig om hyresförhållandet har varat längre än tre månader i följd vid den tidpunkt till vilken uppsägningen sker. Vid uppsägningen bör hyresvärden även ange orsaken till att avtalet ska upphöra, enligt 8 § 2 st. HL.

Hyresgästen har ett direkt besittningsskydd, vilket innebär en rätt till förlängning av hyresavtalet.²⁰ Detta kan sägas utgöra ett exempel på hyreslagens särreglering till hyresgästens förmån och motiveras av både sociala och nationalekonomiska skäl såtillvida att hyresgästen bör kunna känna en trygghet i att få ha kvar sin bostad.²¹ Besittningsskyddet begränsar

¹⁸ Bengtsson, Hager och Victorin (2007) s. 27.

¹⁹ Larsson, Synnergren och Wahlström (2018) s. 73.

²⁰ Det direkta besittningsskyddet regleras i 45–52 §§ HL.

²¹ Bengtsson, Hager och Victorin (2007) s. 59; SOU 1966:14 s. 299 f.

hyresvärdens möjligheter och incitament till obefogade uppsägningar.²² Hyresvärden kan alltså inte av vilka skäl som helst säga upp en hyresgäst.

Det direkta besittningsskyddet kan dock brytas i vissa situationer, med konsekvensen att hyresgästen inte har rätt till förlängning av avtalet. 46 § HL behandlar situationen då hyresgästen har besittningsskydd och hyresvärden önskar bryta detsamma genom att säga upp avtalet till avtalstidens utgång.²³ För att hyresgästen ska vägras förlängning av hyresavtalet krävs att någon av de besittningsbrytande grunderna i 46 § HL föreligger. I samtliga av de hovrättsavgöranden som hänvisats till i inledningsavsnittet har hyresvärden åberopat 46 § 1 st. 2 p. HL som besittningsbrytande grund, nästan uteslutande med hänvisning till betalningsförsummelse. Det är alltså denna bestämmelse som är relevant för uppsatsens vidkommande.

2.1.1 Instansordningen i hyresmål

Om hyresvärden säger upp hyresavtalet enligt 46 § HL och det föreligger en förlängningstvist mellan hyresvärd och hyresnämnd är uppsägningen enligt 49 § 1 st. HL utan verkan om inte hyresvärden hänskjuter tvisten till hyresnämnden. Den första instansen som prövar uppsägningen är alltså hyresnämnden. Hyresnämndens beslut i en förlängningstvist ska enligt 70 § 1 st. 7 p. HL och 71 § HL överklagas inom 3 veckor från den dag beslutet meddelades till Svea hovrätt. Enligt 10 § lagen (1994:381) om rättegången i vissa hyresmål i Svea hovrätt får beslut i mål som överklagats till Svea hovrätt från en hyresnämnd inte överklagas. Hovrätten utgör alltså sista instans, varför avgöranden därifrån är prejudicerande för hyresnämnden. Det är av denna anledning som rättsfall från hovrätten redogörs för.

²² Prop. 1968:91 s. 121.

²³ Larsson, Synnergren och Wahlström (2018) s. 205.

2.1.2 Skälighetsbedömningen enligt 46 § 1 st. 2 p. HL

46 § 1 st. 2 p. HL stadgar att om hyresvärden har sagt upp avtalet, har hyresgästen rätt till förlängning av avtalet, utom när denne *i annat fall* har åsidosatt sina förpliktelser i så hög grad att avtalet skäligen inte bör förlängas. Denna besittningsbrytande grund avser misskötsamhet som inte är tillräckligt allvarlig för att förverkande aktualiseras, men som ändå är så pass allvarlig att hyresgästen inte bör ha rätt till förlängning vid avtalstidens slut.²⁴

Som framgår av bestämmelsens ordalydelse ska hyresnämnden göra en skälighetsbedömning. Bedömningen av huruvida hyresgästen ska vägras förlängning blir i hög grad avhängig av omständigheterna i det enskilda fallet.²⁵ Höga krav ställs på hyresgästens skötsamhet. Det är i allmänhet helhetsbilden av hyresgästens förhållande snarare än isolerade episoder som är avgörande vid bestämmande av frågan om rätten till förlängning. Hyresgästens vilja att vidta rättelse tillmäts stor betydelse.²⁶ Mot hyresvärdens intresse ska ställas såväl hyresgästens intresse av att få ha kvar lägenheten som ömmande personliga förhållanden; omständigheter av främst social natur kan alltså ibland leda till förlängning även vid misskötsamhet.²⁷ Exempelvis bör möjligheten att få annan bostad på orten beaktas.²⁸

Enligt 46 § 2 st. HL ska det vid skälighetsbedömningen beaktas om hyresvärden har underlåtit att meddela hyresgästen att avtalet kan sägas upp för det fall rättelse inte sker, eller om hyresgästens åsidosättande har sin grund i att en närstående har utsatt hyresgästen eller någon i hyresgästens hushåll för brott.

²⁴ Ibid. s. 206.

²⁵ Ibid. s. 206.

²⁶ Holmqvist och Thomsson (2019) s. 444.

²⁷ Larsson, Synnergren och Wahlström (2018) s. 206.

²⁸ Prop. 1968:91 Bihang A s. 91.

2.1.2.1 Praxis kopplad till skälighetsbedömningen i 46 § 1 st. 2 p. HL

Tillämpningen av 46 § 1 st. 2 p. HL belyses nedan i ett antal rättsfall från Svea hovrätt. De rättsfall som valts ut behandlar hyresgästens personliga förhållanden vid skälighetsbedömningen beaktat att denna aspekt är relevant vid jämförelsen av hyreslagens skälighetsbedömning och prövningen som artikel 8 fordrar.

I RH 2012:47 ändrade hovrätten hyresnämndens beslut och fann det oskäligt att låta hyresavtalet upphöra efter det att hyresgästen betalat hyran för sent vid fem tillfällen. Förseningarna hade uppgått till mellan 8 och 38 dagar, vilket talade starkt för att hyresavtalet skulle upphöra. Hovrätten beaktade emellertid faktumet att hyresgästens förseningar hade förekommit under en begränsad period då vederbörande hade varit intagen på sjukhus. Vidare anförde hyresgästen att en överenskommelse hade ingåtts med socialförvaltningen innehållandes att socialförvaltningen skulle betala in hyresbeloppet direkt till hyresvärderna, vilket hade fungerat väl enligt hovrätten.

I ÖH 3589-12 ansåg hovrätten att hyresgästen allvarligt åsidosatt sina skyldigheter genom betydande förseningar av hyresbetalning även efter det att vederbörande hade tagit emot rättelseanmaning och uppsägningsbesked. Hovrätten lyfte emellertid fram det faktum att hyresgästen varit tvungen att under en begränsad period bo i Libanon för att hjälpa sin son som hade fängslats på felaktiga grunder. Under denna period förmådde inte hyresgästen att betala hyrorna i tid, men sedan återkomsten till Sverige hade betalning skett i tid. Därmed konstaterade hovrätten att hyresgästen hade visat att vederbörande kunde sköta sina förpliktelser i förhållande till hyresvärderna och att det skulle vara oskäligt mot hyresgästen att hyresavtalet upphörde. En liknande bedömning gjordes i ÖH 3426-14, där hyresgästen under en begränsad tid hade försummat hyresbetalningarna på grund av arbetslöshet och i samband med återfall i tidigare missbruk. Sedan hyresgästen ansökt om behandling och ekonomiskt bistånd hade hyran betalats i rätt tid. Därtill hade

socialtjänsten bedömt att det var mycket viktigt att hyresgästen fick bo kvar i lägenheten. Hovrätten ansåg det oskäligt mot hyresgästen att låta hyresavtalet upphöra.

I ÖH 2644-06 hade hyresgästen under drygt fem års tid betalat hyran för sent med få undantag. Som anledning anförde hyresgästen att denne hade haft en depression och inte kunnat sköta hyresbetalningarna. Stöd åberopades i form av bl.a. läkarintyg och skrivelse från psykolog samt socialtjänst. Läkarintyget gav för handen att hyresgästen hade en medelsvår depression och att fara förelåg för att vederbörandes psykiska hälsa allvarligt skulle försämrats om denne förlorade sin bostad. Hovrätten ansåg att de skäl som hyresgästen anført inte utgjorde särskilda skäl som trots den allvarliga misskötsamheten borde medföra en förlängning av hyresavtalet.

3 Hovrättens praxis och artikel 8

3.1 Inledning

Nedan redogörs inledningsvis för EKMR:s ställning i svensk lag samt innebörden av artikel 8. En bedömning görs även av om hovrättens tillämpning av artikel 8 är förenlig med Europadomstolens praxis vad gäller artikeln.

3.2 Övergripande om EKMR och artikel 8

3.2.1 EKMR som konvention och dess ställning i svensk lag

EKMR ratificerades i Sverige 1953.²⁹ Sedan 1 januari 1995 har EKMR gällt som svensk lag.³⁰ Det stadgas i 2 kap. 19 § RF att lag eller annan föreskrift inte får strida mot Sveriges åtaganden enligt EKMR. Det kan poängteras att EKMR på grund av sin ställning som lag och 2 kap. 19 § RF intar en särställning i svensk rätt jämfört med andra konventioner.

Ändamålet och syftet med EKMR har av Europadomstolen³¹ konstaterats vara att skydda principer som är praktiska och effektiva, snarare än teoretiska och illusoriska.³² På grundval av detta har Europadomstolen i vissa fall ålagt stater ett positivt ansvar att agera och vidta åtgärder för att skydda de rättigheter som uttrycks i EKMR, även i förhållande till enskilda rättssubjekt.³³ Vidare betraktas EKMR utgöra ett levande instrument som

²⁹ Genom prop. 1951:165.

³⁰ Inkorporering genom lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

³¹ Genom det elfte tilläggsprotokollet till konventionen blev Europadomstolen en heltidsarbetande domstol som behandlar mål som berör EKMR, se Danelius (2015) s. 22 f.

³² *Artico mot Italien*, p. 33.

³³ *Airey mot Irland*, p. 25.

tolkas i ljuset av samhälleliga förändringar och rådande samhällsförutsättningar.³⁴

3.2.2 Artikel 8

Artikel 8(1) stadgar att var och en har rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Rätten till skydd för hemmet är intressant för uppsatsens vidkommande. Artikel 8(2) stadgar vidare att offentlig myndighet inte får ingripa i denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till den nationella säkerheten, den allmänna säkerheten eller landets ekonomiska välbefinnande, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. Rätten till hemmet är alltså inte absolut, utan kan inskränkas efter en tillåtlighetsprövning enligt artikel 8(2).

Besittningsskyddsregler utgörs av regler som avser skydda ett nyttjanderättsförhållandes bestående. Dessa är både av materiell och processuell karaktär. Det konventionsrättsliga besittningsskyddet har definierats genom Europadomstolens praxis i tolkningen av rätten till respekt för hemmet. Innebörden av artikel 8 samt dess därtill hörande tillåtlighetsprövning påverkas inte av hyreslagens regler.³⁵

Tillämpningen av artikel 8 motiveras av att Europadomstolen anser att inskränkande åtgärder som innebär en förlust av ens hem utgör den mest extrema formen av inskränkning av rätten till respekt för hemmet enligt artikel 8.³⁶

³⁴ *Demades mot Turkiet*, p. 33.

³⁵ Baheru (2018) s. 71 f.

³⁶ *McCann mot Förenade kungariket*, p. 50.

3.3 Tillåtlighetsprövningen enligt artikel 8

Utifrån den, enligt Europadomstolen, extrema inskränkning som görs av rätten till hemmet har varje person som riskerar en sådan inskränkning en principiell rätt att få proportionaliteten och rimligheten i åtgärden prövad av en oberoende domstol i ljuset av de relevanta principerna i EKMR. Detta oavsett om nyttjanderätten enligt nationell rätt ska upphöra.³⁷ För att en nationell domstol ska bli skyldig att göra en konventionsrättslig tillåtlighetsprövning räcker det att en hyresgäst bestrider åtgärden och åberopar sin rätt till respekt för hemmet enligt artikel 8. Det är inte tillräckligt att domstolen konstaterar att ett beslut om avflyttande inte strider mot artikel 8, utan en reell prövning av beslutets tillåtlighet är nödvändig för konventionsförenlighet.³⁸

Europadomstolen har utvecklat en systematisk tillåtlighetsprövning bestående av fem steg gällande artikel 8:s rätt till respekt för hemmet:

1. Finns det en rätt som omfattas av artikel 8?
2. Har det skett en inskränkning av en rättighet som faller under artikel 8?
3. Har inskränkningen skett med stöd av lag?
4. Eftersträvar inskränkningen tillgodoseendet av ett legitimt ändamål?
5. Var inskränkningen nödvändig i ett demokratiskt samhälle?³⁹

För att en nationell domstol ska uppfylla kravet på en adekvat prövning fordras en tillämpning av Europadomstolens tillåtlighetsprövning.⁴⁰ De första två stegen avser tillämpligheten av artikel 8 och de resterande stegen behandlar inskränkningens tillåtlighet. Om den nationella domstolen

³⁷ *Kay m.fl. mot Förenade kungariket*, p. 67–68.

³⁸ Baheru (2018) s. 73 f.

³⁹ *Ibid.* s. 74.

⁴⁰ *Ibid.* s. 74.

underlåter att göra en tillåtlighetsprövning inom ramen för artikel 8 har Europadomstolen konstaterat att beslutet inskränker rätten till respekt för hemmet då klaganden inte har haft tillgång till ett effektivt rättsmedel.⁴¹ En prövning som endast beaktar den nationella rätten är alltså inte konventionsenlig.⁴² Nedan kommer de fem stegen att redogöras för närmare.

3.3.1 Finns det en rätt som omfattas av artikel 8?

Begreppet *hem* i artikel 8 är ett autonomt begrepp som har en konventionsrättslig betydelse.⁴³ Hembegreppet är flexibelt och utgår från omständigheter i det enskilda fallet.⁴⁴ Bedömningen av huruvida det föreligger ett skyddsvärt hem görs genom att beakta två faktorer, nämligen *hemmets beskaffenhet* respektive *besittarens personliga koppling till det*.⁴⁵

Skyddet förutsätter att den som gör gällande rättigheten redan har ett hem.⁴⁶ Vad gäller *hemmets beskaffenhet* räcker det att det rör sig om ett fysiskt avgränsat område.⁴⁷ Såvitt angår *besittarens personliga koppling till hemmet* krävs inte att besittaren har ett äganderättsintresse i bostaden för att göra gällande rätten till respekt för hemmet enligt artikel 8; det är istället anknytningen till detsamma som är avgörande.⁴⁸ Anknytningskriteriet uppfylls genom *tillräcklig och fortlöpande anknytning*.⁴⁹

Redan här kan de hänvisningar som hovrätten gör till Danelius i RH 2014:45 kritiserars då hembegreppet uppenbarligen inte endast berör ägandeintresset i bostaden utan även den personliga kopplingen till hemmet. Att hovrätten utgår från en mer begränsad rätt till hemmet förefaller direkt felaktigt.

⁴¹ Se *Yevgeniy Zakharov mot Ryssland*, p. 35–37.

⁴² *Orlić mot Kroatien*, p. 64–67.

⁴³ Baheru (2018) s. 75.

⁴⁴ Se *Chiragov m.fl. mot Armenien*, p. 206.

⁴⁵ Baheru (2018) s. 75.

⁴⁶ *Ibid.* s. 75.

⁴⁷ *Moreno Gómez mot Spanien*, p. 53.

⁴⁸ Baheru (2018) s. 76.

⁴⁹ *Demopoulos m.fl. mot Turkiet*, p. 136.

3.3.2 Inskränkning av en rättighet som faller under artikel 8?

En inskränkning av rätten till respekt för hemmet kan bestå av flera olika typer av åtgärder, exempelvis sådana som orsakar buller, utsläpp, lukt eller andra störningar som försämrar livskvaliteten i hemmet.⁵⁰ Aktuellt för denna framställning är enbart den typ av inskränkning som medför förlust av hemmet genom domstolsbeslut. Inskränkningen består av åläggandet att avflytta och behöver inte vara verkställt.⁵¹

Denna prövning görs inte i den praxis som etablerats genom RH 2014:45, även om det inte torde vålla något större bekymmer vid en prövning i Europadomstolen.

3.3.3 Har inskränkningen skett med stöd av lag?

För att inskränkningen ska vara rättsenlig krävs att inskränkningen sker med stöd i lag. Här avses rättens faktiska innebörd och inte lagens formella beteckning.⁵² Det krävs vidare att inskränkningen är förenlig med rättspraxis, förordningar och andra föreskrifter. I Europadomstolens praxis kring avhysning av hyresgäster har det oftast inte förelegat något problem vad gäller rättsenlighetskriteriet,⁵³ varför det inte belyses närmare här.

Denna prövning görs inte i den praxis som etablerats genom RH 2014:45.

3.3.4 Eftersträvar inskränkningen tillgodoseendet av ett legitimt ändamål?

I artikel 8.2 specificeras de ändamål som kan rättfärdiga en inskränkning av rätten till respekt för hemmet. I praxis framkommer att det för hyresrättsfallen återkommer två legitima ändamål, nämligen att främja landets ekonomiska

⁵⁰ *Moreno Gómez mot Spanien*, p. 53–56.

⁵¹ *Baheru* (2018) s. 79 f.

⁵² *Société Colas Est mfl. Mot Frankrike*, p. 43.

⁵³ *Baheru* (2018) s. 81 f.

välstånd och att skydda andras fri- och rättigheter.⁵⁴ Tillgodoseendet av det allmänna bostadsbehovet kan anses främja landets ekonomiska välstånd och skydda andras fri- och rättigheter.⁵⁵ Det sociala skyddet av hyresgäster anses likaså utgöra ett legitimt ändamål som främjar landets ekonomiska välstånd och skyddar andras fri- och rättigheter.⁵⁶ Argument som beaktar hyresvärdens intressen, inklusive ägandeintressen, samt grannars intressen anses falla in under skyddande av andras- fri och rättigheter.⁵⁷

Denna prövning görs inte i den praxis som etablerats genom RH 2014:45.

3.3.5 Var inskränkningen nödvändig i ett demokratiskt samhälle?

En inskränkning ska alltså vara nödvändig i ett demokratiskt samhälle för att vara tillåten. Europadomstolens tolkning av frasen *nödvändig i ett demokratiskt samhälle* har sammanfattats till vissa principer:

1. Adjektivet *nödvändigt* är inte synonymt med *oundgängligt*, och har inte heller samma flexibilitet som termerna *tillåtet*, *användbart*, *skäligt* eller *önskvärt* medger.
2. Konventionsstaterna har en viss, men inte obegränsad, bedömningsmarginal och Europadomstolen har sista ordet i fråga om konventionsförenlighet.
3. Frasen *nödvändig i ett demokratiskt samhälle* innebär att, för att vara förenligt med EKMR, måste ingreppet motiveras av ett angeläget samhällsbehov och vara proportionerligt i förhållande till det eftersträlvade legitima målet.
4. Bestämmelser i EKMR som medger begränsningar i skyddade rättigheter ska tolkas restriktivt.⁵⁸

⁵⁴ Ibid. s. 83.

⁵⁵ *McCann mot Förenade kungariket*, p. 48.

⁵⁶ *Velosa Barreto mot Portugal*, p. 25.

⁵⁷ Baheru (2018) s. 83 f.

⁵⁸ *Silver m.fl. mot Förenade kungariket*, p. 97.

Att vidta en åtgärd som medför att en hyresgäst förlorar sitt hem ska alltså tillgodose ett angeläget socialt intresse som relaterar till ett alternativt flera legitima ändamål. Dessutom ska åtgärdens nödvändighet motiveras med argument som är relevanta och tillräckliga.⁵⁹ För att nå upp till nödvändighetskriteriet krävs alltså vidare en nödvändighetsprövning såväl som en proportionalitetsbedömning. Som konstaterats i *avsnitt 3.2.2* utgör en åtgärd som medför en förlust av hemmet den mest extrema formen av inskränkning till rätten till respekt för hemmet, vilket påverkar bedömningsmarginalens omfång i begränsande riktning.⁶⁰ Vid frågan om staten har hållit sig inom bedömningsmarginalen fästs stor vikt vid tillgängligheten av rättssäkerhetsgarantier såtillvida att den som riskerar att förlora sitt hem måste ha en reell möjlighet att få saken prövad i en skälig beslutsprocess som beaktar individens rättighet enligt artikel 8.⁶¹

Proportionalitetsprincipen innebär att följderna av ett rättighetsintrång, här förlusten av hemmet, måste stå i rimlig proportion till det legitima ändamål som önskas uppnås med inskränkningen.⁶² Som konstaterats i *avsnitt 3.3* innebär en avsaknad av en proportionalitetsbedömning i förhållande till EKMR att ett effektivt rättsmedel saknas för den enskilde. Alla relevanta omständigheter ska beaktas vid prövningen av åtgärdens proportionalitet.⁶³ Eftersom bedömningen görs oberoende av den nationella rätten kan fakta som inte bedöms vara relevanta enligt nationell rätt beaktas i den konventionsrättsliga proportionalitetsprövningen.

Det sista steget i proportionalitetsbedömningen utgörs av en avvägning mellan de berörda och konkurrerande intressena. Vad gäller när en hyresgäst riskerar att förlora hemmet måste nationell domstol beakta bl.a. risken för hemlöshet, konsekvenser som en förlust av hemmet medför för individen, hyresgästens hälsotillstånd, ålder och hyresförhållandets längd.

⁵⁹ *Connors mot Förenade kungariket*, p. 91.

⁶⁰ Baheru (2018) s. 85 f.

⁶¹ *Kay m.fl. mot Förenade kungariket*, p. 67.

⁶² Baheru (2018) s. 86.

⁶³ *Ibid.* s. 86.

Sammanfattningsvis kan proportionalitetsprincipen anses utgöra ett materiellt besittningsskydd på så sätt att förlusten av hemmet kräver en prövning av proportionaliteten av konsekvenserna för hyresgästen i det enskilda fallet.⁶⁴

Nödvändighetskriteriet lägger alltså stor vikt vid de processuella rättssäkerhetsgarantier som hyresgästen ska åtnjuta. På grund av den nationella domstolens bedömningsmarginal läggs möjligtvis en större vikt vid de processuella kraven snarare än de materiella.⁶⁵

Problemet med nödvändighetskriteriet i förhållande till hovrättens nuvarande praxis är att ingen prövning görs av åtgärdens konventionsförenlighet. Genom 46 § 1 st. 2 p. HL ska en bedömning göras av huruvida avtalet *skäligen inte bör förlängas*. Ordet *nödvändigt* i konventionsrättslig mening är, som redogjorts för, inte synonymt med *skäligt*, varför den skälighetsbedömning som hyreslagen stadgar inte motsvarar det krav som ställs i det konventionsrättsliga besittningsskyddet. Vidare grundas hyreslagens skälighetsbedömning på avväganden som utvecklats inom den svenska hyresrätten, vilket innebär att vissa argument som förs fram av en hyresgäst inte nödvändigtvis beaktas i den utsträckning som de hade gjorts vid en konventionsrättslig proportionalitetsprövning. Argument som alltså inte nödvändigtvis bedöms vara relevanta enligt den svenska hyreslagen, kan vara relevanta enligt en proportionalitetsprövning i enlighet med de krav som ställs genom artikel 8. Denna prövning görs inte i den praxis som etablerats genom RH 2014:45.

3.4 Slutsats vad gäller hovrättens tillämpning av artikel 8

Ovan genomgång har visat att hovrättens praxis felaktigt utgår från en mer begränsad rätt till hemmet i den mening att detta skulle legitimera en åtgärd som inskränker rätten till hemmet. Hovrättens tillämpning av artikel 8 innefattar inte en prövning enligt de ovan presenterade fem stegen som

⁶⁴ Baheru (2018) s. 87 f.

⁶⁵ Ibid. s. 89.

Europadomstolen utvecklat. Främst blir det ett problem vad gäller steg 4–5 då en bedömning enligt dessa steg skulle kunna leda till ett annat resultat än vad hyreslagens skälighetsprövning ger vid handen. En reell prövning av beslutets konventionsförenlighet görs således inte i dagsläget.

Kazimir Åberg⁶⁶ har bekräftat i en telefonintervju med undertecknad⁶⁷ att hovrätten ansåg att man inte behövde göra en särskild konventionsrättslig prövning utan att tillåtlighetsprövningen var tillgodosedd genom hyreslagens skälighetsbedömning tillsammans med hänvisningen till Danelius.⁶⁸

Att först undersöka huruvida åtgärden är förenlig med hyreslagen är helt korrekt. Att däremot sedan blott konstatera att en hyresgäst har en mer begränsad rätt till sitt hem, vilket dessutom kan ifrågasättas, och därmed kan tvingas flytta utan att det görs en reell prövning av det konventionsrättsliga besittningsskyddet innebär att rättigheterna i EKMR endast blir illusoriska och teoretiska snarare än praktiska och effektiva.⁶⁹

Slutsatsen är att en hyresgäst i dagsläget inte ges en prövning som baserar sig på de överväganden och principer som Europadomstolen genom praxis har stadgat vad gäller artikel 8. Hovrättens tillämpning av artikel 8 är inte förenlig med Europadomstolens praxis.

⁶⁶ Tidigare hovrättsråd som dömde i RH 2014:45.

⁶⁷ Åberg (2021).

⁶⁸ Åberg menade i telefonintervjun att hovrätten genomförde en skälighetsbedömning enligt hyreslagen och konstaterade sedan genom Danelius att artikel 8 inte hindrade beslutets tillåtlighet. Detta bedöms av uppsatsförfattaren vara ett ytterst förenklat förfarande som inte reflekterar den reella innebörden av artikel 8.

⁶⁹ Jfr *Artico mot Italien*, p. 22.

4 Hovrättens praxis och artikel 6(1)

4.1 Inledning

Den relevanta civilrättsliga delen av artikel 6(1) stadgar att var och en är berättigad till en rättvis rättegång och offentlig förhandling inom skälig tid vid prövningen av hans civila rättigheter. Prövningen ska även ske inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag. Relevant för denna framställning är rätten till en rättvis rättegång.

Artikel 6(1) stadgar vissa krav på domstolsprövningens utformning i syfte att den ska inrymma tillfredsställande rättssäkerhetsgarantier.⁷⁰ Nedan görs en prövning av artikel 6(1) i förhållande till den praxis som etablerats genom RH 2014:45. Rätten till en rättvis rättegång är ett mycket allmänt begrepp, i vilket det ingår ett flertal principer samt krav på rättegången.⁷¹ Redogörelsen innefattar endast de krav som har bedömts vara relevanta i förhållande till problematiken med hovrättens praxis.

4.2 Tillämpningsområde

De rättigheter som stadgas i artikel 6(1) åtnjuts av den enskilde vid en prövning av vederbörandes civila rättigheter och skyldigheter. För att artikeln ska vara tillämplig krävs det att det föreligger en reell och seriös tvist mellan en enskild person och en annan person eller myndighet, att tvisten ska gälla en rättighet som har sin grund i den nationella rätten och att rättigheten som avses ska vara en civil rättighet.⁷²

⁷⁰ Danelius (2015) s. 158.

⁷¹ Se Ibid. s. 159 ff.

⁷² Ibid. s. 161 f.; Jfr *Károly Nagy mot Ungern*, p. 60–63

Generellt sett anses rätten till en rättvis rättegång utgöra en så framträdande del av ett demokratiskt samhälle att det inte finns någon anledning till att tolka artikel 6(1) restriktivt.⁷³

Vad gäller förekomsten av en tvist ska begreppet inte tolkas allt för tekniskt och formellt utan snarare rent substantiellt. Konventionstexten implicerar förekomsten av en oenighet mellan parterna.⁷⁴ För hyresgästers räkning lär kravet vara uppfyllt vid en förlängningstvist.

Det krävs inte mycket för att en tvist ska anses vara reell och seriös. I viss utsträckning presumeras en tvist uppfylla kraven om det inte finns klara indikationer på att så inte är fallet.⁷⁵ Är det däremot så att tvisten rör ett uppenbart ogrundat rättsligt anspråk, anses kraven inte vara uppfyllda.⁷⁶ I fråga om förlängningstvister med RH 2014:45 som exempel bör kravet utan tvekan vara uppfyllt, särskilt grundat på att hyresgästen riskerar att förlora sitt hem.

Att tvisten ska gälla en rättighet med grund i den nationella rätten kan i sammanhanget inte anses utgöra något problem, varför det inte belyses närmare. Det kan nämnas att utgångspunkten i bedömningen är relevant nationell lagstiftning samt hur den nationella domstolen har tolkat denna.⁷⁷ I sammanhanget kan bostadhyresgästers direkta besittningsskydd och rätt till förlängning av avtalet nämnas. Kravet bör vara uppfyllt.

Huruvida en rättighet utgör en *civil rättighet* bedöms utifrån det substantiella innehållet och effekterna av den relevanta nationella lagstiftningen.⁷⁸ Som utgångspunkt anses kravet vara uppfyllt när rättigheterna tillerkänns enskilda och har sitt ursprung i civilrätten.⁷⁹ EKMR:s mål och syfte beaktas även vid

⁷³ *Moreira de Azevedo mot Portugal*, p. 66.

⁷⁴ *Le Compte, Van Leuven och De Meyere mot Belgien*, p. 45.

⁷⁵ *Rolf Gustafson mot Sverige*, p. 38–39.

⁷⁶ Danelius (2015) s. 162.

⁷⁷ *Regner mot Tjeckien*, p. 100.

⁷⁸ *Evers mot Tyskland*, s. 65.

⁷⁹ *Rasmussen mot Danmark*, p. 31–32.

bedömningen.⁸⁰ Eftersom besittningsskyddet utgör en civilrättslig reglering och hyreslagen har ett socialt skyddssyfte bör rätten till det direkta besittningsskyddet betraktas utgöra en civil rättighet i EKMR:s mening. Detta styrks även av rätten till hemmet enligt artikel 8.

Artikel 6(1) bör sammanfattningsvis vara tillämplig på de förlängningstvister som hovrätten grundat sin praxis på.

4.3 Artikel 6(1) i konkurrens med artikel 8

Detta avsnitt berör hur Europadomstolen behandlar åberopanden av både artikel 8 och artikel 6(1) grundat på samma fakta i ett fall.

Artikel 8 omfattar inte bara administrativa och rättsliga förfaranden, utan är också underordnad det vidare syftet att säkerställa skäligt iakttagande av det skydd som artikeln stadgar, varför artikeln även omfattar processuella aspekter.⁸¹ Artikel 6(1) tar också sikte på processuella aspekter. Skillnaden mellan syftet som eftersträvas med skyddsåtgärderna i artikel 6(1) respektive artikel 8 kan i vissa fall motivera en prövning av samma omständigheter mot båda artiklarnas respektive rättighetsskydd.⁸² I vissa fall har Europadomstolen emellertid beslutat att undersöka åberopade omständigheter endast i förhållande till artikel 8, eftersom den processuella aspekten av artikel 8 kräver att beslutsprocessen är rättvis och att den respekterar de intressen som skyddas av artikeln.⁸³ Exempelvis har frågan om huruvida ett mål har handlagts inom skälig tid, vilket är ett krav enligt artikel 6(1), behandlats som en del av de processuella kraven som ligger implicita i artikel 8 – och således inte prövats i förhållande till artikel 6(1).⁸⁴ Europadomstolen har dessutom i fall där ett nära samband konstaterats mellan klagomålen enligt artikel 6(1) och artikel 8 ansett klagomålet enligt artikel

⁸⁰ *König mot Tyskland*, p. 89

⁸¹ *McMichael mot Förenade kungariket*, p. 91.

⁸² *Ibid.* p. 91.

⁸³ *Ibid.* p. 87.

⁸⁴ *Strömblad mot Sverige*, p. 80.

6(1) utgöra en del av klagomålet enligt artikel 8.⁸⁵ I sådana fall görs alltså ingen separat prövning utifrån artikel 6(1).

Det finns emellertid fall som innebär att ett förfarande står i strid med artikel 6(1) såväl som artikel 8. Ett exempel är *Wagner och J.M.W.L mot Luxemburg* där de nationella domstolarna inte bemött klagandens argument angående att en vägran att godkänna en adoption kränkte artikel 8 i konventionen, vilket stred mot artikel 6(1).

Sammanfattningsvis kan det alltså sägas att ett åberopande av artikel 6(1) tillsammans med artikel 8 vanligtvis endast beaktas genom en prövning av artikel 8, med undantag för några få fall. Huruvida en prövning sker genom artikel 6(1) beror på omständigheterna i det enskilda fallet. En möjlig tolkning är att ju allvarigare överträdelsen är av de processuella kraven, desto större blir chansen att förfarandet även prövas i förhållande till artikel 6(1).

4.4 Relevanta processuella krav som artikel 6(1) innebär

4.4.1 En allmän utgångspunkt

Frågan om huruvida en kränkning har skett av rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6(1) bedöms mot bakgrund av rättegången i dess helhet först efter rättegångens slut.⁸⁶

4.4.2 Ett motiverat slutligt avgörande

Artikel 6(1) förpliktar nationella domstolar att motivera sina domar. Det krävs inte ett detaljerat svar på varje argument, men parterna är berättigade till en motiverad dom utifrån de argument som har förts fram.⁸⁷ Motiveringsskyldigheten kan variera beroende på beslutets karaktär och

⁸⁵ Se bl.a. *Anghel mot Italien*, p. 69.

⁸⁶ *Dikme mot Turkiet*, p. 109.

⁸⁷ *Van de Hurk mot Nederländerna*, p. 61.

frågan om en domstol har underlåtit att uppfylla skyldigheten avgörs mot bakgrund av omständigheterna i målet.⁸⁸

I *Ruiz Torija mot Spanien* åberopade en hyresvärd genom en inlaga att väckt talan om avhysning var preskriberad. Den nationella domstolen behandlade inte inlagan i sin dom. Eftersom frågan om talan var preskriberad var inom en helt annan rättskategori än den som gällde uppsägningsgrunderna för hyresavtalet krävdes ett specifikt och uttryckligt svar. I avsaknad av ett sådant svar var det omöjligt att avgöra om den nationella domstolen hade försummat att behandla påståendet eller om den hade för avsikt att ogilla invändningen, och i så fall vilka skälen till detta var. Förfarandet ansågs vara i strid med artikel 6(1). Det kan generellt sägas att Europadomstolen kräver domskäl som gör det klart för parterna att domstolen tagit ställning till parternas yrkanden och invändningar.⁸⁹

Hovrättens rådande praxis bemöter inte hyresgästernas argument om familjesituationen och övriga aspekter som åberopas. Frågan är om argumenten kan anses betraktas utgöra en annan rättskategori än uppsägningsgrunderna för hyresavtalet (i detta fall skälighetsbedömningen i 46 § 1 st. 2 p. HL) och därmed kräva ett specifikt och uttryckligt svar. Artikel 8 och invändningar utifrån rätten till hemmet med motiveringar kan anses falla inom en annan rättskategori än den nationella skälighetsbedömningen och kan bedömas kräva ett specifikt och uttryckligt svar vid en bedömning av Europadomstolen. Det går inte att utläsa i hovrättens domskäl huruvida hyresgästernas invändningar prövats.

Även om Europadomstolen bedömer att det finns motiverade domskäl så räcker det inte med att de är föga upplysande. I vissa fall är domskäl dock förenliga med artikel 6(1) även om en mer substantiell motivering saknas.⁹⁰ I *Georgiadis mot Grekland* hade den nationella domstolen hänvisat till

⁸⁸ *Ruiz Torija mot Spanien*, p. 29.

⁸⁹ Danelius (2015) s. 313.

⁹⁰ *Garcia Ruiz mot Spanien*, p. 29.

sökandens egen grova vårdslöshet utan att specificera innebörden av begreppet, vilket krävdes – enligt Europadomstolen – eftersom konstaterandet var avgörande för sökandes möjlighet att få rätt. Domskälen var inte förenliga med artikel 6(1) eftersom de inte hade motiverats tillräckligt detaljerat. I hovrättens praxis hänvisas till att hyresgästerna har en mer begränsad rätt till hemmet, utan att precisera eller specificera vad den konkreta innebörden av denna begränsade rätt innebär. Detta verkar utgöra en avgörande faktor för hovrätten i skälen till beslut men det framgår inte närmare än så vad som åsyftas.

Europadomstolen bedömde i *Wagner och J.M.W.L. mot Luxemburg* att den nationella domstolen hade agerat i strid med artikel 6(1). Klaganden hade åberopat artikel 8 som ett av de främsta argumenten i sin talan, vilket krävde ett specifikt och explicit kvar från den nationella domstolen. Den senare hade inte bemött argumenten som klaganden förde fram och förfarandet ansågs inte vara förenligt med artikel 6(1). Skillnaden mellan hovrättens praxis och det nyss refererade fallet från Europadomstolen är att artikel 8 åtminstone bemöts i hovrättens praxis. Däremot är det oklart om argumenten som hyresgästerna anför faktiskt prövas. Det görs däremot ingen prövning av dessa utifrån vad konventionsrätten kräver, varför denna inte får något genomslag.

4.4.3 Ett slutligt avgörande får inte framstå som godtyckligt

Inledningsvis ska det betonas att Europadomstolen inte beaktar hur en nationell domstol bedömer bevis eller tolkar nationell lagstiftning. Detta har att göra med att artikel 6(1) endast tar sikte på en processuell rättvisa och inte substantiv rättvisa. Kravet som ställs på de nationella domstolarna berör alltså själva förfarandet snarare än utfallet av detsamma.⁹¹ Europadomstolen har emellertid konstaterat att om beslut som fattas av de nationella domstolarna framstår som godtyckliga kan rätten till en rättvis rättegång ha kränkts.⁹²

⁹¹ Settem (2016) s. 68 f.

⁹² *Khamidov mot Ryssland*, p. 170.

Kravet på att ett slutligt avgörande inte får framstå som godtyckligt är nära relaterat till kravet på ett motiverat slutligt avgörande. Anledningen till detta är att ett slutligt avgörande som är godtyckligt ofta innehåller bristande eller otillräckliga domskäl.⁹³ I *Khadimov mot Ryssland* hade den klaganden parten lämnat in flera handlingar i bevissyfte som erkändes av den nationella domstolen. Den tilltalade ifrågasatte aldrig bevisningen och det gjorde inte heller den nationella domstolen. Trots detta ansåg den nationella domstolen att det som handlingarna avsåg var obevisat. Europadomstolen kunde inte se anledningen till att den nationella domstolen hade landat i denna slutsats beaktat handlingarna som klaganden hade skickat in. Europadomstolen ansåg att avgörandet inte var förenligt med artikel 6(1) då det verkade uppenbart godtyckligt.

I RH 2014:45 och efterföljande praxis prövar inte hovrätten hyresgästens argument som framförs i förhållande till artikel 8. Att endast, genom en hänvisning till Danelius som egentligen inte säger något om det konventionsrättsliga besittningsskyddet, konstatera att artikel 8 inte verkar hindra slutsatsen som ges genom hyreslagens skälighetsbedömning innebär att hyresgästens argument inte prövas och beaktas i den utsträckning som krävs. I förhållande till artikel 8 bör hovrättens resonemang kunna anses vara godtyckliga eftersom hyresgästerna i praktiken inte får sina argument beaktade i ljuset av EKMR i tillräcklig mån. Slutsatsen som ges vad gäller artikel 8:s påverkan på åtgärdens tillåtlighet kan tolkas som uppenbart godtycklig. Skillnaden mellan hovrättens praxis och exempelvis *Khadimov mot Ryssland* är att i den förstnämnda så beaktas åtminstone hyresgästernas argument inom ramen för hyreslagens skälighetsbedömning, medan klagandens anförda inlagor i *Khadimov mot Ryssland* inte verkar ha beaktats över huvud taget. Det är således inte säkert att Europadomstolen skulle betrakta hovrättens praxis som godtycklig, även om det inte är svårt att finna argument som talar för det.

⁹³ Settem (2016) s. 71.

5 Slutsats och avslutande reflektion

5.1 Slutsats

Utifrån redogörelsen i *avsnitt 4* kan det konstateras att det finns skäl att anta att hovrättens praxis inte är förenlig med rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6(1). På grund av att bedömningen baseras på omständigheter i det enskilda fallet är det svårt att landa i en helt säker slutsats för samtliga fall. Däremot är domskälen i hovrättens praxis inte tillräckligt motiverade för att kunna konstatera att hovrätten faktiskt har prövat hyresgästernas framförda argument i förhållande till artikel 8. Därmed ligger det också nära till hands att anse att hovrättens avgöranden är godtyckliga eftersom hyresgästerna inte verkar få sina argument prövade i ljuset av artikel 8; således når hovrätten en slutsats kring artikeln utan att en reell prövning görs. Hovrättens praxis påvisar alltså brister vad gäller dessa två aspekterna i förhållande till artikel 6(1).

I praktiken hade Europadomstolen möjligtvis bedömt förfarandet uteslutande genom artikel 8 och de processuella krav som den artikeln implicit innebär, och således underlåta att göra en prövning i förhållande till artikel 6(1). Det finns dock omständigheter som talar för att det hade blivit aktuellt att bedöma förfarandet utifrån artikel 6(1); detta såklart beroende på omständigheterna i det enskilda fallet.

5.2 Avslutande reflektion

Det är uppenbart att hovrätten behöver revidera den praxis som etablerats genom RH 2014:45. I praktiken verkar ett åberopande av artikel 8 vara helt utsiktslöst för en hyresgäst då vederbörande inte ges en konventionsrättslig prövning. Det är lämpligt att benämna det konventionsrättsliga besittningsskyddet som en teoretisk och illusorisk rättighet i den typ av mål som undersökts.

Föreliggande uppsats är endast ett lackmustest vad gäller Sveriges inkorporering av EKMR i praktiken. Det är minst sagt påkallat att en ordentlig undersökning görs avseende EKMR:s genomslag i praktiken i de svenska domstolarna.

Käll- och litteraturförteckning

KÄLLOR

Offentligt tryck

Propositioner

- Prop. 1951:165 angående godkännande av Sveriges anslutning till Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.
- Prop. 1968:91 med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m.m. och om fortsatt giltighet av lagen, m.m.

Statens offentliga utredningar

- SOU 1966:14 Ny hyreslagstiftning.

LITTERATUR

Bengtsson, Bertil, Hager, Richard och Victorin, Anders (2007), *Hyra och annan nyttjanderätt till fast egendom*. 7 uppl., Norstedts juridik. [Bengtsson, Hager och Victorin (2007)]

Danelius, Hans (2015), *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis – en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*. 5 uppl., Norstedts juridik. [Danelius (2015)]

Holmqvist, Leif och Thomsson, Rune (2019), *Hyreslagen – En kommentar*. 12 uppl., Norstedts juridik. [Holmqvist och Thomsson (2019)]

Kjellgren, Jan och Holm, Anders (2007), *Att skriva uppsats i rättsvetenskap – råd och reflektioner*. Studentlitteratur. [Kjellgren och Holm (2007)]

Kleineman, Jan (2018), 'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*. 2 uppl., Studentlitteratur. [Kleineman (2018)]

Larsson, Nils, Synnergren, Stieg och Wahlström, Christina (2018), *Bostadshyresavtal i praktiken*. 5 uppl., Norstedts juridik. [Larsson, Synnergren och Wahlström (2018)]

Settem, Ola Johan (2016), *Applications of the 'Fair Hearing' Norm in ECHR Article 6(1) to Civil Proceedings – With Special Emphasis on the Balance Between Procedural Safeguards and Efficiency*. Springer. [Settem (2016)]

Tidskrifter

Baheru, Haymanot (2018), 'Konventionsrättsligt besittningsskydd vid sidan av hyreslagen: tillämpning av EKMR Art. 8.' *Juridisk Tidskrift*, nr. 1 2018/19, s. 67–90. [Baheru (2018)]

Victor, Dag (2013), 'Svenska domstolars hantering av Europakonventionen.' *SvJT* s. 343–396. [Victor (2013)]

Övrigt

Intervju med tidigare hovrättsråd Kazimir Åberg gjord 16 november 2021. [Åberg (2021)]

Rättsfallsförteckning

Europadomstolen

Airey mot Irland (6289/73) dom meddelad 9 oktober 1979.

Anghel mot Italien (5968/09) dom meddelad 25 juni 2013.

Artico mot Italien (6694/74) dom meddelad 13 maj 1980.

Connors mot Förenade kungariket (66746/01) dom meddelad 27 maj 2004.

Demades mot Turkiet (16219/90) dom meddelad 31 juli 2003.

Demopoulos m.fl. mot Turkiet (46113/99; 3843/02; 13751/02; 13466/03; 10200/04; 14163/04; 19993/04; 21819/04) dom meddelad 1 mars 2010.

Evers mot Tyskland (17895/14) dom meddelad 28 maj 2020.

Garcia Ruiz mot Spanien (30544/96) dom meddelad 21 januari 1999.

Georgiadis mot Grekland (21522/93) dom meddelad 29 maj 1997.

Károly Nagy mot Ungern (56665/09) dom meddelad 14 september 2017.

Kay m.fl. mot Förenade kungariket (37341/06) dom meddelad 21 september 2010.

König mot Tyskland (6232/73) dom meddelad 28 juni 1978.

Le Compte, Van Leuven och De Meyere mot Belgien (6878/75; 7238/75) dom meddelad 28 juni 1985.

McCann mot Förenade kungariket (19009/04) dom meddelad 13 maj 2008.

McMichael mot Förenade kungariket (16424/90) dom meddelad 24 februari 1995.

Moreira de Azevedo mot Portugal (11296/84) dom meddelad 20 februari 1992.

Moreno Gómez mot Spanien (4143/02) dom meddelad 16 november 2004.

Orlić mot Kroatien (48833/07) dom meddelad 21 juni 2011.

Regner mot Tjeckien (35289/11) dom meddelad 19 september 2017.

Rolf Gustafson mot Sverige (23196/94) dom meddelad 1 juli 1997.

Ruiz Torija mot Spanien (18390/91) dom meddelad 9 december 1994.

Silver m.fl. mot Förenade kungariket (5947/72; 6205/73; 7052/75; 7061/75; 7107/75; 7113/75; 7136/75) dom meddelad 25 mars 1983.

Société Colas Est mfl. Mot Frankrike (37971/97) dom meddelad 18 juli 2005.

Strömblad mot Sverige (3684/07) dom meddelad 5 april 2012.

Van de Hurk mot Nederländerna (16034/90) dom meddelad 19 april 1994.

Velosa Barreto mot Portugal (18072/91) dom meddelad 21 november 1995.

Yevgeniy Zakharov mot Ryssland (66610/10) dom meddelad 14 mars 2017.

Hovrätt

Svea hovrätt, RH 2012:47.

Svea hovrätt, dom 2012-07-10 i mål nr ÖH 3589-12.

Svea hovrätt, dom 2014-08-28 i mål nr ÖH 3426-14.

Svea hovrätt dom, 2014-11-05 i mål ÖH 9194-14.

Svea hovrätt, dom 2014-11-21 i de förenade målen ÖH 936-14, ÖH 1589-14 och ÖH 1592-14.

Svea hovrätt, dom 2015-12-1 i mål nr ÖH 7189-15.

Svea hovrätt, dom 2015-12-07 i mål nr ÖH 4843-15.

Svea hovrätt, dom 2016-04-28 i mål nr ÖH 2644-06.

Svea hovrätt, RH 2016:71.

Svea hovrätt, dom 2017-03-30 i mål nr ÖH 1542-17.

Svea hovrätt, dom 2017-11-07 i mål nr ÖH 7147-17.

Svea hovrätt, dom 2020-05-19 i mål nr ÖH 1324-20.

Svea hovrätt, dom 2020-07-01 i mål nr ÖH 10085-19.

Svea hovrätt, dom 2020-07-03 i mål nr ÖH 4779-20.

Svea hovrätt, dom 2020-07-24 i mål nr ÖH 699-20.

Svea hovrätt, dom 2020-10-16 i mål nr ÖH 7961-20.

Svea hovrätt, dom 2020-10-16 i mål nr ÖH 8076-20.

Svea hovrätt, RH 2021:1.

Svea hovrätt, dom 2020-10-19 i mål nr ÖH 6897-20.

Svea hovrätt, dom 2020-11-09 i mål nr ÖH 6087-20.

Svea hovrätt, dom 2020-12-23 i mål nr ÖH 10575-20.

Svea hovrätt, dom 2021-02-08 i mål nr ÖH 4467-20.

Svea hovrätt, dom 2021-06-17 i mål nr ÖH 2581-21.

Svea hovrätt, dom 2021-09-23 i mål nr ÖH 8370-21.